

Бібліографічний опис:

[Від редакції] (2025) Українське народознавство та мистецтвознавство в контексті сучасних суспільних змін (наукова конференція пам'яті академіка НАН України Ганни Скрипник). *Народна творчість та етнологія*, 4 (408), 118–132.

[Editorial] (2025) Ukrainian Ethnology and Art Studies in the Context of Modern Social Changes (Scientific Conference in Memory of Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine Hanna Skrypnyk). *Folk Art and Ethnology*, 4 (408), 118–132.

© Видавництво ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2025. Опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

УКРАЇНСЬКЕ НАРОДОЗНАВСТВО ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНИХ ЗМІН (наукова конференція пам'яті академіка НАН України Ганни Скрипник)

16 вересня 2025 року вітчизняна та іноземна наукова спільнота вшанувала пам'ять визначної української вченої-етнологині, талановитої організаторки науки, багаторічної очільниці Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, докторки історичних наук, академікині НАН України *Ганни Аркадіївни Скрипник*. У ці дні було проведено **Міжнародну науково-практичну конференцію «Українське народознавство та мистецтвознавство в контексті сучасних суспільних змін»** (онлайн-формат, 16–17 вересня 2025 р.)¹.

Програма Конференції² охопила сім секцій та круглі столи за двома мистецькими напрямками: стан історико-культурної спадщини на території України; дослідження центрів та музеїв народного мистецтва під час сучасної російсько-української війни. До роботи Конференції долучилися близько 130 учасників – учені з установ НАН України та закладів вищої освіти, дослідники-працівники провідних бібліотек і музеїв України (Києва,

Харкова, Одеси, Рівного, Львова, Острога, Кам'янського, Переяслава, Черкас та інших міст), а також іноземні колеги (з наукових установ Польщі, Молдови, Болгарії, Словаччини, Угорщини, Естонії).

Науковий форум було розпочато урочистим виконанням Державного Гімну України. Вітаючи учасників пленарного засідання, модераторка поважного зібрання, в. о. директора Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, кандидатка історичних наук, старша дослідниця **Наталія Стішова** наголосила, що Конференція відбувається на тлі трагічних подій для нашої держави, спричинених повномасштабним вторгненням РФ в Україну, яке триває вже четвертий рік поспіль. Війна завдала величезних руйнацій, забрала життя найвідданіших синів і дочок та істотно вплинула на все українське суспільство. Водночас Наталія Сергіївна акцентувала, що вітчизняні вчені-гуманітарії завдячують Збройним Силам України – нашим захисникам і захисницям – можливості проводити відповідні заходи та продовжувати україністичні наукові дослідження. Уже за традицією таких наукових зібрань у стінах Інституту, усі присутні вшанували хвилиною мовчання світлу пам'ять героїв і героїнь, полеглих за волю та незалежність України, а також усіх загиблих у війні.

У контексті тематики Міжнародної науково-практичної конференції Наталія Стішова акцентувала на вагомості постаті Ганни Скрипник в українській та світовій науці. Про академікиню НАН України Г. А. Скрипник як талановиту організаторку науки, мудру керівницю однієї з провідних академічних установ НАН України – багатопрофільного Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського, специфіка якого полягає в комплексному підході до дослідження народної і професійної української культури, – йшлося у виступах поважних гостей конференції з України та зарубіжжя. Відзначались енциклопедичні знання, наукова ерудиція вченої, її організаторський хист, особистий внесок у розвиток вітчизняної гуманітаристики.

З вітальними доповідями виступили: Уповноважена із захисту державної мови, докторка філологічних наук, професорка **Олена Івановська**; виконувач обов'язків академіка-секретаря Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України, директор Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, академік НАН України **Богдан Ажнюк**; директор Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, академік НАН України **Микола Жулинський**; академік НАН України, доктор історичних наук, професор, директор Інституту історії України НАН України, академік-секретар Відділення історії, філософії та права НАН України **Валерій Смолій**.

Учасники пленарного засідання Міжнародної науково-практичної конференції «Українське народознавство та мистецтвознавство в контексті сучасних суспільних змін» під час виступу Уповноваженої із захисту державної мови, докторки філологічних наук, професорки О. Івановської:

М. Карацуба, Л. Вахніна, Г. Бондаренко, Н. Стішова.

Зала засідань ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАНУ. 16.09.2025 р.

Учасники пленарного засідання Міжнародної науково-практичної конференції
 «Українське народознавство та мистецтвознавство в контексті сучасних суспільних змін»
 під час виступу академіка НАН України, доктора історичних наук, професора, директора Інституту
 історії України НАН України, академіка-секретаря Відділення історії, філософії та права НАН України
 В. Смолія: М. Карацуба, Л. Вахніна, Г. Бондаренко, В. Смолій, М. Жулинський, Н. Стішова.
 Зала засідань ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАНУ. 16.09.2025 р.

На пленарному засіданні виступили відомі вчені зарубіжжя – доктор етнології, доцент Інституту етнології і фольклористики з Етнографічним музеєм Болгарської академії наук **Петко Христов**; доктор історії, провідний науковий співробітник Інституту культурної спадщини Міністерства культури Республіки Молдова **Віктор Кожухар**; докторка габілітована, професорка Університету імені Адама Міцкевича в Познані **Галина Корбич** (Польща), доктор історичних наук, професор, іноземний член НАН України **Мирослав Сополіга** (Свидник, Словаччина); докторка габілітована, професорка, завідувачка відділу етнології та антропології сучасності Інституту археології та етнології Польської академії наук **Катажина Косць-Рижко**.

Про ініціативи Г. Скрипник у розвитку наукових зв'язків ІМФЕ з вишами, установами культури йшлося у виступах ректора Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя, кандидата історичних наук, доцента, заслуженого працівника України **Олександра Самойленка** та директора Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Софії та Олександра Русових **Юрія Соболя**, які підкреслили значення діяльності вченої в розбудові української гуманітарної науки.

Значний інтерес викликала доповідь докторки габілітованої, професорки Університету імені Адама Міцкевича в Познані **Галини Корбич** «Конкурс писанок у м. Гожув Велькопольський (Польща): різні обличчя традиції», у якій дослідниця на прикладі локальної ініціативи, що вийшла за місцеві рамки, представила розвиток українського писанкарства в Республіці Польща.

Одним з актуальних дослідницьких напрямів Інституту та особисто академікині Г. Скрипник було вивчення культури української діаспори. Доповідь на цю тему «Україні та українська культура за межами країни в наукових дослідженнях Ганни Скрипник» виголошила завідувачка відділу «Український етнологічний центр» ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, кандидатка історичних наук **Галина Бондаренко**.

Збереження національної культурної спадщини було фундаментальним завданням наукового колективу Інституту. Г. Скрипник ініціювала видання різнопрофільних історій: музики, театру, української культури, декоративного мистецтва. Про останній із зазначених напрямів наукової діяльності йшлося у виступі докторки мистецтвознавства, професорки, академікині Національної академії мистецтв України, завідувачки відділу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва **Тетяни Кара-Васильєвої** «Ганна Скрипник – натхненниця й організаторка видання “Історія декоративного мистецтва України” (у 5-ти томах)». Наукові видання з музичної культури детально презентовано докторкою мистецтвознавства, професоркою, завідувачкою відділу музикознавства та етномузикології **Оленою Немкович** в оприлюдненій доповіді «Ганна Скрипник і дослідження музичної культури в ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України». Зазначені у виступі видання підготовлені під егідою керівниці Інституту Ганни Аркадіївни Скрипник.

Доповідь зі ще однієї важливої теми – «Міжнародні проєкти Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України в контексті наукової діяльності академікині Ганни Скрипник» представила завідувачка відділу української і зарубіжної фольклористики ІМФЕ, кандидатка філологічних наук **Лариса Вахніна**. Учена детально розкрила широке тло проблематики міжакадемічних проєктів Інституту в напрямі розширення обріїв міжнародної наукової діяльності установи, зокрема, під керівництвом Г. А. Скрипник.

Беручи до уваги багатопрофільність ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, актуальними видаються також роздуми щодо специфіки функціонування відділу екранно-сценічних мистецтв та культурології у доповіді на тему «Державницьке мислення академікині Ганни Скрипник у сприянні роботі підрозділу екранно-сценічних мистецтв та культурології в перші роки російсько-української війни» завідувачки зазначеного підрозділу, докторки філологічних наук, професорки **Наталії Мех**, яка розглянула хронологічний період перших років російсько-української війни.

Старший науковий співробітник відділу екранно-сценічних мистецтв та культурології Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, член-кореспондент Національної академії мистецтв України **Сергій Тримбач** у виступі «Академікиня Ганна Скрипник. Про дуалізм академічного й неакадемічного в гуманітарних науках (з особистих спогадів)» звернувся до контроверсійного й досі актуального питання про можливість поєднання цих двох підходів. У розв'язанні цього питання доповідач опирався на особисті спогади і власний досвід.

У межах конференції 16 вересня відбулося засідання Круглого столу «Культурна спадщина України в умовах війни», який мав два наукові напрями: перший – «Стан історико-культурної спадщини на території України» та другий – «Центри та музеї народного мистецтва: збереження та зміни тематики в умовах сучасності». Модераторкою цих обговорень була старша наукова співробітниця відділу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, кандидатка мистецтвознавства **Зоя Чегусова**. У роботі засідання взяла участь 8 співробітників зазначеного відділу ІМФЕ.

У першій частині Круглого столу «Стан історико-культурної спадщини на території України» у своєму виступі «Втрати культурної спадщини на території Харківської, Одеської, Чернігівської областей» академікиня НАМ України **Тетяна Кара-Васильєва** наголосила, що протягом століть український народ виборював своє право на становлення й збереження національної ідентичності, власної культури. Чимало українських культурних

пам'яток мають світове значення і входять до Світової спадщини ЮНЕСКО. Утім, у сучасній ситуації, коли рф без оголошення війни 24 лютого 2022 року напала на суверенну Українську державу, під загрозою знищення опинились видатні пам'ятки нашої культурної спадщини. За даними Міністерства культури та стратегічних комунікацій України, станом на 21 липня 2025 року в Україні внаслідок російських обстрілів пошкоджено 1528 пам'яток культурної спадщини, з них 139 – національного значення, 1184 – місцевого.

До пам'яток національного значення, які постраждали від війни, належать, зокрема, Воронцовський палац в Одесі (XIX ст., арх. Ф. Боффо), Одеський палац О. Абази (1856–1858, арх. Л. С. Оттон), будівля нової біржі (1894–1899, арх. О. Бернардацці) в Одесі, де нині міститься місцева філармонія; харківський Успенський собор (XVIII–XIX ст.), ДЕРЖПРОМ (1925–1926, арх. С. С. Серафимов, С. М. Кравець, М. Д. Фельгер), комплекс споруд Єлецького монастиря (XII–XVII ст.) і Троїцько-Іллінського монастиря (XI–XIX ст.) у Чернігові та ін.

У виступі «Пошкоджені пам'ятки культури на території Києва, Київщини, Сумщини» кандидатка мистецтвознавства **Зоя Чегусова** зазначила, що, зважаючи на систематичні ракетні й дроніві обстріли російською армією м. Києва та його передмістя, Білої Церкви, Василькова, Ірпеня, Сум, Охтирки, Тростянця, селищ Київської і Сумської областей, які опиняються перед загрозою знищення, страждають не лише громадяни нашої країни, а й пам'ятки історії, архітектури та містобудування, що внесені до Державного реєстру пам'яток України національного й місцевого значення.

Аспірант відділу **Євген Кузьменко** у виступі «Історико-архітектурна та монументальна спадщина Донеччини й Луганщини за умов російської військової експансії 2022–2025 років: історія, культурологічний вимір утрат та потенціал відновлення» акцентував увагу на втрачених і пошкоджених пам'ятках цих регіонів. Історико-архітектурний, монументальний спадок Донеччини й Луганщини, що його було сформовано впродовж багатьох століть і який є невід'ємною складовою національного та світового культурного надбання, елементом національної безпеки, зазнав перших утрат у 2014 році, але після 24 лютого 2022 року його руйнування досягли нечуваних масштабів. Це є порушенням міжнародного гуманітарного права – Женевських та Гаазької конвенцій, що кваліфікується як військовий злочин. Упродовж 2022–2025 років було окуповано й зруйновано найбільші міста Донецької та Луганської областей – Маріуполь, Бахмут, Сіверськ-Донецьк, Лисичанськ та ін., зокрема, знищено або пошкоджено об'єкти й пам'ятки культурної спадщини, що формували їхній візуально-символічний образ, були символами – громадсько-житлові та промислові будівлі, сакральні споруди, твори монументального мистецтва тощо. Уособленням російських військових злочинів є ракетний удар по будівлі Маріупольського драмтеатру 16 березня 2022 року та руйнування «Азовсталь». Наразі захоплені міста Донеччини та Луганщини, особливо Маріуполь, докорінно перебудовуються, зносяться цілі квартали, а на їхньому місці зводяться нові споруди. Цим росіяни намагаються приховати свої злочини. Загалом упродовж 2022–2025 років унаслідок масштабних руйнувань, візуально-символічний і культурно-релігійний образ, архітектурний та промисловий формат міст Донеччини й Луганщини зазнав серйозних, незворотних змін.

У другій частині Круглого столу «*Центри народного мистецтва: збереження та зміна тематики в умовах сучасності*», кандидатка мистецтвознавства **Зінаїда Косицька** висвітлювала творчість українських майстрів витинанки в роки російсько-української війни (2014–2025). Особливу увагу вона приділила роботам, створеним після широкомасштаб-

ного вторгнення ворожих військ 24 лютого 2022 року. Було розглянуто набутки провідних художників цього періоду: Миколи Теліженка (Черкаси), Ольги Шинкаренко (Київ), Дарії Альошкіної (Львів; Краків), Оксани Городинської (Могилів-Подільський), Юлії Дунаєвої (Дніпро), Вікторії Нестерової (Часів Яр; Знамянка) та багатьох інших вітчизняних митців. Дослідниця зазначила, що автори демонструють у роботах жахливі реалії нинішніх трагічних подій та героїчну стійкість захисників і захисниць України. У виступі йшлося також про діяльність працівників музеїв і діячів культури, спрямовану на збереження творів мистецтва, зокрема витинанок.

У доповіді «*Ювелірні колекції музеїв України в умовах війни: втрати, евакуація, реституція*» кандидатка мистецтвознавства **Лілія Пасічник** звернула увагу на долю музейних колекцій, їх стану в період військових дій. За даними Міністерства культури та стратегічних комунікацій України, станом на травень 2025 року задокументовано понад 1400 випадків пошкодження або знищення пам'яток культурної спадщини, понад 2300 об'єктів культурної інфраструктури (бібліотеки, музеї, театри), з них близько 100 музеїв постраждали безпосередньо. Задокументовано 34872 викрадених предметів із 6-ти музеїв. Серед найбільш уразливих категорій виявилися твори декоративно-прикладного мистецтва, включаючи кераміку, іконопис та ювелірне мистецтво.

Кандидатка мистецтвознавства **Галина Істоміна** у виступі «*Колекції художньої кераміки в Запорізькій області та на сусідніх територіях*» зазначила, що російсько-українська війна спричинила значні втрати культурної спадщини України, зокрема, колекцій художньої кераміки в Запорізькій області та на сусідніх територіях. Твори художньої кераміки, особливо садово-паркові скульптури з «Дивосвіту», що в с. Мала Білозерка Василівського району Запорізької області³, які неможливо було евакуювати, опинилися під загрозою руйнування, розкрадання та незаконного переміщення.

Мета виступу кандидатки мистецтвознавства **Олени Клименко** «*Пошкоджені й зруйновані гончарні осередки України в умовах викликів сьогодення*» – дослідити гончарні осередки на тимчасово окупованих територіях, у місцях бойових дій та тих, що розташовані неподалік від лінії фронту, які зазнають руйнації внаслідок постійних бомбардувань. Розглянуто населені пункти Харківської, Донецької, Луганської, Запорізької, Дніпропетровської, Сумської областей, де свого часу було розвинене гончарне виробництво.

У доповіді кандидатки мистецтвознавства **Наталії Студенець** «*Практики декоративного розпису під час російської агресії в Україні (актуальні тенденції, втрати, переосмислення художньої спадщини)*» здійснено аналіз трансформацій художніх практик у реаліях війни, виявлено тенденції, що набули поширення у сфері настінного розпису. Проаналізовано значення спадщини наївного малярства, а саме творчості Поліни Райко, у сучасному культурному просторі України. Також здійснено огляд актуальних художніх практик розпису воєнних артефактів, які набули поширення на численних благодійних аукціонах і виставках з метою підтримки Збройних Сил України.

У своєму виступі «*Дослідження музейних колекцій декоративного мистецтва Чернігівщини в період новітніх викликів сучасності*» **Людмила Сержант** наголосила, що завдання музейної спільноти України – збереження, вивчення та популяризація національної спадщини, яка є запорукою існування українського народу та держави, але в умовах війни зазнає цілеспрямованого руйнування ворогом. У лютому 2022 року під загрозою опинилися музеї Чернігова, Новгород-Сіверського, Сновська, Корюківки, Глухова, Конотопа, Батурина, Семенівки, Городні, Ріпок, Любеча, Бобровиці, Остра, Бахмача, Борзни та ін. Перед великими ризиками нині музеї в населених пунктах, що їх постійно обстрілюють росіяни, передусім на прифронтових територіях та наближених до них, зокрема, музеї Чернігова та Сум.

Доповіді Круглого столу «**Стан історико-культурної спадщини на території України**» викликали зацікавлення та жваве обговорення.

* * *

17 вересня 2025 року Міжнародний науковий форум «**Українське народознавство та мистецтвознавство в контексті сучасних суспільних змін**» продовжив свою роботу на семи секційних засіданнях, де було заслухано близько 110 доповідей.

У роботі першої секції «**Українська етнологія в добу державної незалежності: наукові осередки, концепції та напрями досліджень**» взяло участь 18 науковців, зокрема 2 зарубіжних. Модераторками на засіданні були завідувачка відділу «Український етнологічний центр» ІМФЕ НАНУ, кандидатка історичних наук **Галина Бондаренко** та старша наукова співробітниця цього відділу, кандидатка історичних наук **Олена Таран**.

У доповідях проаналізовано наукові напрями та концепції, започатковані академікинею НАН України Ганною Скрипник. Розглянуто сучасні аспекти міграційних процесів, питання збереження української культурної спадщини в Україні та за її межами. Осмислювались трагічні події української історії, їх вплив на подальший хід історичних подій, на подальший розвиток суспільства. Роль Ганни Скрипник у розвитку україністичних студій у Молдові, Румунії було висвітлено в доповідях **Володимира Кожухаря** (Молдова) (у співавторстві з **Катериною Кожухар** та **Олександром Головком**), доктора історичних наук **Теоділа Рендюка**. Українській книжковій спадщині в Угорщині, її впливу на релігійність населення Закарпаття було присвячено доповідь угорського науковця **Шандора Фьольдварі**. У доповідях докторів історичних наук **Володимира Сергійчука**, **Володимира Скляра** йшлося про наслідки більшовицького терору для вітчизняної науки, розглянуто окремі постаті та етномовні процеси.

Свідчення про геноцид 1933 року в селі Гордашівка оприлюднив кандидат історичних наук **Олексій Дедуш**, який записав їх на Черкащині. Тема дослідження Голодомору завжди посідала належне місце в науковій роботі Інституту. У контексті питань етнічної, національної ідентифікації розглядалися міграційні теорії М. Грушевського (кандидат історичних наук **Василь Балушок**), концепт малої батьківщини (кандидатка історичних наук **Людмила Пономар**), тема патріотичної символіки в одязі (кандидатка історичних наук **Марина Олійник**).

Фактори збереження української ідентичності в емігрантських спільнотах Німеччини, Британії проаналізовано у доповідях аспірантів **Василя Стішова** та **Олега Автомонова**.

Культурна антропология міста як дослідницький напрям свого часу розглядався Ганною Скрипник як один з перспективних. Культурному ландшафту міста, його колективній пам'яті на прикладі міст Тиврова, Галича були присвячені доповіді кандидатки історичних наук **Олени Таран** та аспіранта **Андрія Бацвіна**. Про наукове дослідження Г. Скрипник Поділля йшлося в доповіді аспіранта **Назарія Масненка**, який дослідив її рідне селище Плисків на Вінниччині.

Під час роботи секції тривало обговорення доповідей, було виокремлено низку практичних проблем, що, окрім наукового вивчення, потребують громадської уваги та розголосу. Зокрема, це стосувалося закриття експозиції краєзнавчого музею Тиврова, зникнення музейних куточків у культурних та освітніх закладах Макарівського району на Київщині.

* * *

17 вересня відбулося засідання другої секції «**Етнографічне музейництво в Україні та світі: історія, становлення, сучасний вимір**». Модераторами виступили старші наукові співробітники відділу «Український етнологічний центр» ІМФЕ НАНУ, кандидати історичних наук **Любов Боса** та **Валентина Сушко**.

Секцію було створено з огляду на значення, яке мало етнографічне музейництво в науковій творчості Ганни Аркадіївни Скрипник. Адже саме історії української музейної справи, висвітленню тенденції розвитку українського етнографічного музейництва та поверненню із забуття постатей українських науковців, які створювали та працювали в музеях у ХІХ – першій половині ХХ ст., і були присвячені кандидатська дисертація та перша монографія академікині НАН України, видатної науковиці та організаторки науки Г. А. Скрипник.

На розгляд наукового товариства було запропоновано такі теми: музейницька біографістика; історія музеїв та колекційних збірок; проблеми збереження та реставрації музейних колекцій; сучасні реалії та новітні тенденції експозиційної роботи музеїв; діджиталізація в музейній справі; війна і музеї (проблеми існування, збереження та виживання).

Згідно з тематикою було виголошено 20 доповідей від науковців та практиків Києва, Переяслава, Бережан, Кам'янського, Чернігова, Івано-Франківська, Одеси, Тернополя, Харкова. Учасники Конференції були представниками як найбільших музеїв України (Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав», Національний заповідник «Замки Тернополя»), так і обласних (Чернігівський історичний музей імені В. В. Тарнавського), міських (Музей історії міста Кам'янське) і районних культурно-освітніх та науково-дослідних центрів (Бережанський краєзнавчий музей, сільські музеї Поділля), а також музеї навчальних закладів (Одеського національного університету імені І. І. Мечникова та Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»). На засіданні дослідники представили доповіді й обговорили низку питань, зокрема, сучасної експозиційної роботи на цікавому прикладі Городнянського краєзнавчого музею; музеїв, що репрезентують традиційну культуру затоплених сіл Наддніпрянщини; проблеми функціонування музеїв в умовах російсько-української війни (у т. ч. на Сумщині) та загроз від обстрілів і насильницьких дій агресора. Особливу увагу в доповідях приділено роботі з відвідувачами музеїв – позиції музею в місцевій громаді та презентації української культури в суспільстві. Дуже цікавими та важливими були виступи молодих науковців, які розглядали питання колекцій українського народного костюму (кандидат історичних наук **Ігор Турейський**) та дієві пропозиції оцифрування етнографічної світлиці в діючій аудиторії Одеського національного університету, які продемонстрували студенти-магістранти **Дарія Чернова** та **Богдан Безруков**. Кілька виступів були присвячені осмисленню діяльності Ганни Аркадіївни Скрипник як науковиці та практика музейної роботи, усі доповідачі ділилися власними спогадами про видатну вчену та про ту допомогу, яку вона надавала музеям України.

Робота секції завершилася жвавою дискусією, за результатами якої до Оргкомітету конференції було передано пропозиції, які стосуються як набуття цим науковим зібранням регулярності, так і привернення уваги керівництва нашої держави до питань збереження української культурної спадщини та виховання молоді в українських народних традиціях.

17 вересня також відбулася робота третьої секції «**Фольклор і фольклористика у вимірі національної ідентичності**». Модераторками виступили завідувачка відділу української та зарубіжної фольклористики ІМФЕ НАНУ, кандидатка філологічних наук **Лариса Вахніна**, провідна наукова співробітниця цього ж відділу, членкиня-кореспондентка НАН України, докторка філологічних наук **Леся Мушкетик**.

У програмі Конференції було заявлено 21 доповідь, виголошено – 13 виступів. Серед доповідачів – співробітники ІМФЕ НАНУ, кафедри фольклористики Навчально-наукового Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кафедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси Львівського національного

університету імені Івана Франка, Інституту народознавства НАН України, Чернігівського обласного історичного музею імені В. В. Тарновського, Інституту україністики Варшавського університету (Польща) та низки інших навчальних закладів.

Провідне місце в проблематиці секції посідали доповіді, присвячені науковій діяльності академікині НАН України Ганни Скрипник та її внеску у фольклористику та українознавство. Старша наукова співробітниця відділу української та зарубіжної фольклористики ІМФЕ НАНУ, кандидатка філологічних наук **Лідія Козар** виголосила доповідь «*Народознавча спадщина Павла Чубинського в дослідженнях Ганни Скрипник*», у якій зупинилася на огляді проєкту, ініційованого науковицею з перевидання його спадщини.

У доповіді докторки філологічних наук **Лесі Мушкетик** «*Ганна Скрипник – одна з фундаторок сучасного українознавства*» йшлося про внесок академікині НАН України Ганни Скрипник у розбудову вітчизняної та зарубіжної україністики як очільниці Національної (2002–2008), а згодом Міжнародної асоціації україністів (2008–2013), її діяльність із проведення міжнародних конгресів, конференцій, круглих столів, підготовці щорічників МАУ та наукових видань.

Заступниця директора ІМФЕ, старша наукова співробітниця, кандидатка філологічних наук **Мирослава Карацуба** в доповіді «*Народна балада у світлі зацікавлень дослідників-фольклористів. Міжнародна співпраця у сфері баладознавства*», присвяченій сучасному баладознавству, також відзначила роль академікині Г. Скрипник у сприянні проведення 35 міжнародної баладної конференції на базі Інституту та виданні матеріалів цього форуму окремим томом.

Докторка філологічних наук, провідна наукова співробітниця відділу екранно-сценічних мистецтв і культурології ІМФЕ **Тетяна Руда** у виступі на тему «*До історії ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України: Микола Єфремович Сиваченко*» озвучила свої спогади про співпрацю з відомим ученим, іншими колегами – В. Скрипкою, В. Зіничем, які постраждали в радянські часи за «націоналізм», згадування у своїх працях імен заборонених тоді етнологів та істориків – М. Грушевського, М. Драгоманова, В. Кубійовича та ін.

Професорка, докторка філологічних наук, завідувачка кафедри фольклористики КНУ імені Тараса Шевченка **Олеся Наумовська** в доповіді «*Концептосфера “іншого світу” в українській чарівній казці та сучасних воєнних наративах*» зупинилася на актуальних питаннях дослідження історії фольклористики, науковій доброчесності, використанні досягнень українських фольклористів відомими російськими вченими, зокрема В. Проппом та ін.

У кількох доповідях йшлося про вивчення фольклору національних меншин та корінних народів України. Старша наукова співробітниця відділу української та зарубіжної фольклористики, кандидатка філологічних наук **Тетяна Шевчук** оприлюднила результати ґрунтовного дослідження «*“Ружа, ружа, як ти далеко” (“Rojs, rojs, wi wajt bisstu?”): легендарна історія хасидської пісні (нігуна) українського походження*», звернувшись до сюжету хасидської пісні та джерел її походження й побутування. Українсько-єврейські фольклорні взаємини було представлено дослідницею в маловідомому ракурсі з використанням широкої джерельної бази.

Наукова співробітниця відділу української та зарубіжної фольклористики ІМФЕ, кандидатка філологічних наук **Ірина Потапенко** розповіла про «*Одеський обласний центр болгарської культури у м. Болграді: напрями діяльності та роль у збереженні національної спадщини*», що є нині головним осередком культурно-просвітницької діяльності болгарської нацменшини в Україні. Вона простежила розвиток фольклорної культури, відзначення національних та народних свят, вивчення рідної мови в недільних школах, а також наукову діяльність центру, видання збірників і праць. Старший науковий співробітник, кандидат богослов'я, доктор філософії **Мирослав Май-Борода** з Чернігівського історичного музею виступив з темою

«Румунський фольклоризм у поетичному Псалтирі Теодора Корбе з колекції Чернігівського історичного музею», розповівши про унікальний румуномовний псалтир, написаний у фольклорному стилі, що зберігається в музеї і вивчається місцевими й зарубіжними вченими. Старша наукова співробітниця відділу української та зарубіжної фольклористики ІМФЕ, кандидатка філологічних наук **Людмила Іваннікова** репрезентувала дослідження «Оказіональна обрядовість Подільсько-Волинського пограниччя: на матеріалах села Губча Хмельницької області», у якому йшлося про вірування, замовляння, ритуали, примовки тощо, які досі функціонують в селі чи записані нею від респондентів і виконуються лише принагідно.

Тема російсько-української війни та збереження нематеріальної культурної спадщини в надзвичайних умовах військового лихоліття залишається в колі дослідницьких проєктів українських фольклористів. Старша наукова співробітниця відділу української та зарубіжної фольклористики ІМФЕ НАНУ, кандидатка філологічних наук **Ірина Коваль-Фучило** у виступі під назвою «Маріуполь 2022. Стратегія презентації втрати чоловіка» зупинилася на необхідності фіксації усних оповідей та спогадів біженців з окупованих територій. Вона представила свої спостереження про респондентку з Маріуполя, що були частиною її досліджень у Фінляндії. Кандидатка філологічних наук, наукова співробітниця відділу української та зарубіжної фольклористики ІМФЕ НАНУ **Тетяна Броварець** у доповіді «Співпраця добробатівців з музеями: збереження культурної спадщини в процесі подолання наслідків бойових дій і введення її в науковий досвід» представила одну з форм діяльності добровольчих батальйонів, а саме збирання й передачу ними до музеїв артефактів та матеріалів, що засвідчують військові злочини російських загарбників на окупованих землях.

Важливо, що в роботі секції також брала участь наукова молодь, зокрема аспірантка кафедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси Львівського національного університету **Галина Гафич**. У своїй доповіді «Специфіка весільних бойківських ладканок: акціональне й вербальне» молода дослідниця акцентувала на особливості цього виду фольклору, його характерних рисах і формах, проблемах виконавства та поширення в регіоні, функцію в наш час.

Доповіді науковців отримали жвавий резонанс в аудиторії, після виступів слухачі активно ставили запитання та брали участь у дискусіях. Виголошені наукові доповіді та їх обговорення засвідчили важливість здійснення нових фольклористичних досліджень, які сприятимуть збереженню культурної спадщини та національної ідентичності в умовах російської агресії проти України.

17 вересня відбулося засідання **четвертої секції** «Український театральний та аудіовізуальний простір: тяглість культурних традицій та розвиток спадщини минулих епох». Модератори секції: докторка філологічних наук, професорка, завідувачка відділу екранно-сценічних мистецтв та культурології ІМФЕ НАНУ **Наталія Мех** та кандидат мистецтвознавства, доцент, провідний науковий співробітник цього ж відділу **Роман Росляк**.

Розпочав засідання секції провідний науковий співробітник відділу екранно-сценічних мистецтв та культурології ІМФЕ НАНУ, доктор мистецтвознавства **Ігор Юджін-Ріпун** доповіддю «Теорія Олександра Григоровича Костюка про творче сприйняття як джерело когнітивної психології мистецтва в Україні». Увагу присутніх привернув виступ старшого наукового співробітника відділу екранно-сценічних мистецтв та культурології ІМФЕ НАНУ, члена-кореспондента НАМУ **Сергія Тримбача** «Кіно як міський фольклор. Контамінація етнологічного та кінознавчого підходів». З доповідями виступили докторка мистецтвознавства **Лідія Корній** («Трансформаційні процеси в українській музичній культурі доби Бароко»),

кандидати мистецтвознавства **Роман Росляк** («З історії кіноцензури доби Української революції»), **Тетяна Жицька** («Українська дитяча драматургія: виклики, здобутки, прецеденти»), **Олександра Шаповал** («Ігровий кінематограф і війна: візуальні стратегії репрезентації українського досвіду»).

У рамках секції працювала панель молодих учених і здобувачів «**Наукові пошуки та виклики сучасності**», на якій було представлено доповідь аспірантки 4-го року навчання ІМФЕ НАНУ **Оксани Єльчик** «Сучасні тенденції і перспективи екранізації українських театральних вистав у світовому контексті», аспірантки 3-го року навчання **Анастасії Супрун-Живодрової** «Внутрішня фокалізація та фігура наратора-свідка у фільмах травматичної пам'яті сучасного українського документального кіно», аспіранта 1-го року навчання **Микити Моїсеєва** «Етнографічні практики в кіномузиці ХХІ століття: культурологічний аспект саундтреку до фільму “Чорна пантера”», аспіранта 1-го року навчання **Богдана Тищенка** «Сценічні редакції балетів Аніко Рехвіашвілі в умовах російської агресії», аспіранта 1-го року навчання **Миколи Живодрова** «Статус камери в українському документальному кіно».

Після представлення учасниками секції своїх доповідей були відповіді на питання та обговорення окреслених на дискусійній панелі проблем.

17 вересня проходило також засідання п'ятої секції «**“Історія українського мистецтва” (2006–2011) та “Студії мистецтвознавчі” (2003–2020): академічні проекти на зламі епох**». Модераторкою на секції була старша наукова співробітниця відділу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, кандидатка мистецтвознавства **Галина Склярєнко**.

Першою була представлена доповідь старшої наукової співробітниці відділу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва ІМФЕ НАНУ, кандидатки мистецтвознавства **Лариси Ганзенко** «“Історія українського мистецтва” (2006–2011): національний проект на тлі геополітичних викликів та розбудови незалежної держави». Дослідниця розповіла передісторію проекту, зокрема його обговорення у відділі ще в кінці 1990-х та на початку 2000-х років. Процес підготовки розпочався зі складання й обговорення програми майбутнього видання. Імпульс до практичної реалізації проекту надала новообрана в той час директорка ІМФЕ НАНУ Ганна Скрипник. Упродовж восьми років було підготовлено й видано п'ять томів зазначеної праці.

З доповіддю «**XX століття в дзеркалі двох “Історій українського мистецтва” – 1967–1971 та 2007 років**» виступила кандидатка мистецтвознавства **Галина Склярєнко**. Авторка здійснила порівняльний аналіз двох видань, властиво двох томів різних років друку, у яких висвітлювався художній процес ХХ ст.

Кандидат мистецтвознавства **Ростислав Забашта** запропонував учасникам Конференції доповідь на тему «**Академічний журнал “Студії мистецтвознавчі”: історія створення, концептуальні засади, практика та підсумки видання**». Автор зупинився на висвітленні трьох принципових моментів теми, а саме: концепції цього періодичного видання ІМФЕ НАНУ, на обставинах та ініціаторах створення журналу, ролі Г. Скрипник у започаткуванні названого видання, підсумкових статистичних показників видання, а також на причинах його закриття. Зокрема, автор констатував, що журнал виходив друком упродовж 18 років, за цей час було видрукувано статей і публікацій на близько 8200 сторінок.

Завершила роботу секції доповідь старшої наукової співробітниці відділу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, кандидатки мистецтвознавства **Оксани Ламонові** «“Історія українського мистецтва” в довготривалій добротчинній акції

“Національна академія наук України – бібліотекам”». Авторка нагадала, що перший етап означеної акції розпочався 29.08.2023 року, другий – у жовтні 2024-го. Одним з ініціаторів її була Г. Скрипник, директорка ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАНУ. За короткий час від свого початку акція вийшла поза межі окремих міст і регіонів та набула всеукраїнського масштабу, охопивши впродовж вересня–листопада 2023 року фактично всі обласні центри та міста з академічними науковими традиціями. Загалом було поширено понад 3000 книг на загальну вартість близько 3,5 млн грн.

Підсумовуючи інформацію про роботу секції, учасники Конференції одноставно підтримали думку про необхідність тривалої фахової підготовки кожного наступного проекту «Історії українського мистецтва», а також про важливість відновлення видання «Студії мистецтвознавчі» в стінах ІМФЕ НАНУ як фахового журналу з проблем професійного образотворчого та декоративно-вжиткового мистецтва.

17 вересня проходила також робота шостої секції «**Г. А. Скрипник – натхненниця та організаторка видання “Історія декоративного мистецтва України” (2007–2016)**». Модераторки: докторка мистецтвознавства, професорка, академікня НАМУ, завідувачка відділу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України **Тетяна Кара-Васильєва**; кандидатка мистецтвознавства, старша наукова співробітниця, учений секретар відділу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України **Зоя Чегусова**.

У всіх доповідях було наголошено, що Ганна Аркадіївна Скрипник як очільниця Інституту мистецтвознавства фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України доклала багато зусиль для підготовки й видання «Історії декоративного мистецтва України», яке вийшло друком упродовж 2007–2016 років. Під її керівництвом було розроблено концепцію цієї праці. У новому виданні автори намагалися подати більш повну й цілісну картину розвитку цього виду мистецтва в межах нинішньої території України. Уперше з позицій сучасного мистецтвознавства простежено розвиток художніх стилів, зокрема бароко, класицизму, модерну та ін. в декоративному мистецтві, їх опосередкована інтерпретація в народному мистецтві, значно розширено фактологічну базу, повернуто чимало імен, цілих мистецьких явищ і періодів у розвитку української культури, замовчуваних за радянського часу, твори сакрального мистецтва.

У доповіді «*Новий погляд на стиль бароко в декоративному мистецтві XVII–XVIII століть. 2-й том “Історії декоративного мистецтва України”*» **Тетяна Кара-Васильєва** зазначила, що в декоративно-вжитковому мистецтві бароко утвердилося в Україні з другої половини XVII ст. Як художній стиль бароко в декоративному мистецтві України не вкладається в чітко означені параметри західноєвропейського явища. Воно було могутнім стимулятором виявлення та кристалізації національно-самобутніх форм мистецтва, включення до художньої системи фольклорного підґрунтя. Інновації бароко зачепили найглибші структури української культури, знайшли своєрідну інтерпретацію як у народному, так і в професійному декоративному мистецтві, їх національному забарвленні.

Старша наукова співробітниця відділу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, кандидатка мистецтвознавства **Наталія Студенець** у доповіді «*Формування осередків народного мистецтва, їхні стилістичні особливості: 3-й том “Історії декоративного мистецтва України”*» та кандидатка мистецтвознавства **Олена Клименко** у виступі на тему «*Художні промисли України ХХ століття: 4-й том “Історії декоративного мистецтва України”*» зупинилися на концепції зазначених видань. Вони присвячені декоративному мистецтву України

кінця XVIII – початку XX століття. Автори намагалися в усій повноті та цілісності розкрити розвиток видів і жанрів мистецтва цього періоду – ткацтва, килимарства, вишивки, вибійки, гончарства, різьблення, металообробки, малювання, витинанки тощо. Акцентовано увагу на тому, що в цей час селянське мистецтво було невід’ємною складовою народного побуту, відзеркаленням етносвітогляду й законів буття нації, важливим засобом збереження традиції, забезпечення її безперервності в просторі та часі.

У виданні чітко простежено і виявлено, що XIX століття – класичний період розвитку народного мистецтва, зародження домашніх промислів і водночас – це важливий період розвитку капіталістичних відносин, піднесення промисловості. Автори томів у своїх розділах намагалися продемонструвати шляхи утвердження нових засад промислового виробництва, нових принципів співпраці народних майстрів і професійних художників, запровадження європейських технологічних новацій.

Основна ідея виступів: народне мистецтво є одним з найважливіших чинників консолідації етносу, утвердження національної свідомості, збереження традицій, забезпечення безперервності розвитку, воно є важливим підґрунтям для розвитку професійного мистецтва.

У доповіді «*Концептуальний погляд на професійне декоративне мистецтво України XX–XXI століть: 5-й том “Історії декоративного мистецтва України”*» кандидатка мистецтвознавства **Зоя Чегусова** на основі комплексного вивчення й аналізу найважливіших образно-пластичних концепцій XX століття представила розвиток основних видів такого виду мистецтва, як кераміка, фарфор, фаянс, скло, вітраж, гобелен, художнє ткацтво, вишивка, розпис на тканині, церковна пластика, ювелірне мистецтво, костюм, новаційний текстиль. Уперше в українському мистецтвознавстві створено цілісну картину еволюційного розвитку українського декоративного мистецтва в історико-художньому процесі XX ст., яка відтворює шлях митців від класичних форм у стилях історизму (еклектики), модерну, ар-деко, конструктивізму початку століття, через псевдокласичні форми тоталітарного мистецтва 1930–1950-х років, неофольклоризм та утилітарну конструктивність форм 1960-х років, неobarокову надмірність скульптурно-зображальних мотивів 1970–1980-х років до полістилізму 1990-х років.

Наукова співробітниця відділу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, кандидатка мистецтвознавства **Зінаїда Косицька** в доповіді «*Творчий внесок професійних художників у розвиток мистецтва витинанки: 5-й том “Історії декоративного мистецтва України”*» та наукова співробітниця **Людмила Сержант** у доповіді «*Українська порцеляна і фаянс XVIII – початку XXI століття: шляхи становлення та місце в національній культурі*» розкрили розвиток фарфорової і фаянсової промисловості в Україні та розвиток художників у жанрі витинанки.

Особливу увагу науковців привернула доповідь провідної наукової співробітниці Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України, докторки мистецтвознавства **Галини Івашків** на тему «*Петро Лінинський: незламність духу і велич праці (до 105-ліття від народження)*», яка окреслила внесок легендарного збирача народного мистецтва, колекція якого сьогодні зберігається в Музеї етнографії та художнього промислу у Львові.

Доповіді на секції викликали жваві наукові дискусії.

17 вересня 2025 року працювала також сьома секція – музикознавства та етномузикології «**Музичне українознавство в контексті міждисциплінарних досліджень та сучасного культурного процесу**». Модераторками на засіданні були завідувачка відділу музико-

знавства та етномузикології ІМФЕ НАНУ, докторка мистецтвознавства, професорка **Олена Немкович** та вчений секретар відділу музикознавства та етномузикології, кандидатка мистецтвознавства **Ірина Богданова-Дашак**.

Виголошені доповіді охоплювали широку тематичну панораму, були пов'язані з джерелознавчим напрямом етномузикології, музичною регіоналістикою, історією професійного виконавського мистецтва, теоретичним музикознавством, наукознавством. Частина з них, відповідно до теми Конференції, містила елементи мемуаристики – спогади про особисті творчі контакти з Ганною Скрипник. Усі доповіді різною мірою стосувалися проблем, пов'язаних зі збереженням культурної спадщини, її реактуалізацією, новими конотаціями в її осмисленні в теперішній час, інтерпретацією наших культурних традицій. Це зумовлювалося даниною відповідним напрямом наукової та науково-організаційної діяльності Ганни Аркадіївни, що належали в зазначеній сфері до пріоритетних. Зокрема, засідання секції відкрила доповідь «Музичні музеї: функціонування в умовах війни (на прикладі закладів м. Кропивницького)» старшої наукової співробітниці відділу музикознавства та етномузикології, кандидатки мистецтвознавства **Ірини Сікорської**, яка представила широку панораму діяльності музичних музеїв м. Кропивницького, доповнила свою розповідь цікавим відеорядом, що стосувався обраної теми. Молодша наукова співробітниця цього ж відділу **Ірина Шеремета** зосередилася в своєму виступі «Реактуалізація вітчизняної музичної спадщини в академічних видавничих проєктах» на фактах тривалої співпраці Ганни Скрипник з колишньою співробітницею відділу Валентиною Кузик у справі перевидання класичної музичної та етномузикологічної спадщини. Свою доповідь «Вшанування пам'яті Лева Венедиктова: спадкоємність мистецьких традицій» наукова співробітниця, кандидатка мистецтвознавства **Оксана Летичевська** присвятила видатному оперному хормейстеру Л. Венедиктову та продовженню його традицій учнями й послідовниками Маестро. Джерелознавче дослідження народних пісень у записах М. Лисенка з його архівів було репрезентовано в доповіді «Народні пісні в записах Миколи Лисенка з архівів композитора» провідної наукової співробітниці, докторки мистецтвознавства **Людмили Єфремової**. Історико-теоретичний аналіз фактів перетворення українського жанру «думки» у творчості композиторів – представників інших національних музичних шкіл – здійснила у своїй доповіді «Думка для фортепіано в інструментальній музиці композиторів світу» наукова співробітниця **Антоніна Азарова**. Кульмінацією засідання стала доповідь професорки **Олени Немкович** про роль наукової та науково-організаційної діяльності Ганни Скрипник у дослідженнях музичної культури в ІМФЕ НАНУ.

Учасники роботи секції констатували змістовність усіх виступів, наявність у них мало-відомих або невідомих музикознавчій громадськості даних, інтерес до них присутніх на засіданні. Було наголошено на важливості для сучасної науки ініційованих Г. Скрипник перевидань мистецтвознавчої спадщини та фундаментальних розробок, спрямованих на збереження вітчизняної культурної спадщини, особливо очевидному сьогодні їх виховному значенні, актуальності продовження відповідних міждисциплінарних досліджень.

Присутні на засіданні секції відзначили продуктивність її роботи, пануючу атмосферу вільного обміну думок, дружньої дискусії, висловили побажання періодично здійснювати наукові заходи, спрямовані на збереження пам'яті про видатних людей та знакові явища мистецького життя минулого й сьогодення.

Важливим під час проведення Міжнародної науково-практичної конференції «Українське народознавство та мистецтвознавство в контексті сучасних суспільних змін» було те,

що в кожній секції працювала панель молодих учених та здобувачів «*Наукові пошуки та виклики сучасності*», на якій молоді вчені-доповідачі презентували результати власних наукових досліджень. Молода генерація була представлена 19 учасниками, представниками наукових установ та закладів вищої освіти Києва, Одеси, Івано-Франківська та Львова.

Примітки

¹ З тезами Міжнародної науково-практичної конференції «Українське народознавство та мистецтвознавство в контексті сучасних суспільних змін (наукова конференція пам'яті академіка НАН України Ганни Скрипник)» можна ознайомитися на сайті ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. Див.: URL : (<https://www.etnolog.org.ua/pdf/stories/zbirnyku/2025/conference%20theses%2016-17.09.25.pdf>).

² Програму Міжнародної науково-практичної конференції «Українське народознавство та мистецтвознавство в контексті сучасних суспільних змін (наукова конференція пам'яті академіка НАН України Ганни Скрипник)» див.: URL : https://etnolog.org.ua/pdf/news/2025/14.09/conference_program_16-17.09.2025.pdf.

³ Йдеться про Комунальний заклад «Малобілозерська обласна гімназія інтернатного типу “Дивосвіт”» у с. Мала Білозерка Василівського району Запорізької області.

Конфлікт інтересів

Упорядники не мають потенційного конфлікту інтересів, який би міг вплинути на рішення про опублікування цього матеріалу.

Використання штучного інтелекту

Не використовувався.

Отримано / Received 02.11.2025

Рекомендовано до друку / Recommended for publishing 04.12.2025

Опубліковано / Published 09.12.2025